แนวทางและข้อควรปฏิบัติในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้แก่นักศึกษาจีนอย่างมีประสิทธิผล

Guidelines and best-practices in teaching Thai as a foreign language for Chinese students

รัชดา ลาภใหญ่[*]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวทางและข้อควรปฏิบัติในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้แก่นักศึกษาจีน การสอนภาษาไทยให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทาง 3 ประการ ได้แก่ การรู้จักผู้เรียนเพราะจะช่วยทำให้เข้าใจพื้นฐานของผู้เรียนและจำแนกกลุ่มเรียนได้ นอกจากนี้การสร้างแบบเรียนควรมีกระบวนการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมไทยและการจัดการเรียนการสอนที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนข้อควรปฏิบัติของผู้สอนมี 5 ประการ ได้แก่ ต้องมีความรู้ในการใช้ภาษาไทยอย่างแท้จริง มีจิตวิทยาในการสอนนักศึกษาต่างชาติ เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม สร้างบรรยากาศให้น่าเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามได้

คำสำคัญ การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ แนวทาง ข้อควรปฏิบัติ

Abstract

The objective of this article is to show guidelines and the best-practices in teaching Thai as a foreign language for Chinese students. To effectively teach Thai language needs to follow 3 guidelines: 1) knowing and accessing the learners of their basic knowledge in order to categorize learners into groups 2) creating lessons which are adaptable to the Thai society and culture and 3) creating good learning environment to support effective teaching. Best-practices for teachers are: 1) have a full understanding of Thai language 2) have skillful in teaching foreign students with the application of psychological techniques and 3) understand the cultural differences 4) able to create good classroom environment 5) willing to be asked for further elaboration

Keywords: teaching Thai as a foreign language, guidelines, best-practices

[*] อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทนำ

ในปัจจุบันชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนนิยมเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เหตุผลสำคัญในการมาเรียนภาษาไทยเนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ต้องการประกอบอาชีพในประเทศไทย เช่น อาจารย์สอนภาษาจีน มัคคุเทศก์ ทำธุรกิจกับคนไทย ฯลฯ นอกจากนี้ชาวจีนอีกจำนวนหนึ่งเรียนภาษาไทยเพราะสนใจภาษาไทยอย่างแท้จริง ต้องการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น ทำอาหารไทย มวยไทย ฯลฯ รวมถึงยังมีชาวจีนที่แต่งงานและย้ายตามครอบครัวมาอยู่ที่ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติเหล่านี้นับว่ามีความสำคัญเพราะการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติในฐานะภาษาต่างประเทศมิใช่เพียงสอนแค่หลักภาษาหรือบทสนทนาโต้ตอบแต่หมายรวมถึงการสอนให้เข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี วิถีปฏิบัติของคนไทยอันจะนำไปสู่ความเข้าใจภาษาเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุที่ภาษาไทยได้รับความนิยมเพิ่มสูงมากขึ้นจึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาของต่างประเทศเปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยและไทยศึกษาเป็นจำนวนมาก กระทรวงการต่างประเทศได้สำรวจสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกพบว่ามีการเปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยหรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย เช่น หลักสูตรเอเชียศึกษา หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาประมาณ 114 สถาบันทั้งในเอเชีย ยุโรป อเมริกาและออสเตรเลีย (ศรีวิไล พลมณี, 2545: 15) สำหรับหลักสูตรในประเทศไทยพบว่ามหาวิทยาลัยทั้งรัฐบาลและเอกชนมีหลักสูตรภาษาไทยที่มีศักยภาพและสามารถรองรับนักศึกษาจีนที่มาเรียนวิชาเอกภาษาไทยได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากมหาวิทยาลัยหลายแห่งต่างลงนามความร่วมมือ (MOU) แลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษากับมหาวิทยาลัยในสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งหลักสูตรระยะสั้น เช่น โครงการ 3.5+0.5 (ศึกษาที่สาธารณรัฐประชาชนจีน 3.5 ปี และมาศึกษาต่อที่ประเทศไทย 1 ภาคการศึกษา) หลักสูตรระยะยาว เช่น โครงการ 2+2 (ศึกษาที่สาธารณรัฐประชาชนจีน 21 ปี และมาศึกษาต่อที่ประเทศไทย 2 ปี) โครงการ 3+1 (ศึกษาที่สาธารณรัฐประชาชนจีน 3 ปี และมาศึกษาต่อที่ประเทศไทย 1 ปี) ฯลฯ อีกทั้งยังมีโรงเรียนสอนภาษาและหน่วยงานเอกชนที่เปิดสอนภาษาไทยในเชิงธุรกิจอีกเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในย่านธุรกิจสำคัญ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าภาษาไทยได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผู้เขียนมีโอกาสสอนภาษาไทยให้นักศึกษาจีนหลายปีต่อเนื่องกันทั้งมีโอกาสเป็นอาจารย์แลกเปลี่ยนสอนวิชาภาษาไทยที่ Guangxi Normal University สาธารณรัฐประชาชนจีน และสอนภาษาไทยให้นักศึกษาจีนหลายสถาบันที่ประเทศไทย เช่น Yunnan University of Finance and Economics, Guangxi University for Nationalities, Guangxi University of Finance and Economics, Oxbride College, Kunming University of Science and Technology กอปรกับเข้าอบรมการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศกับผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เช่น รอง

ศาสตราจารย์โกชัย สาริกบุตร รวมถึงได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศจากหนังสือของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ที่ถ่ายทอดวิธีการและประสบการณ์ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสอน เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ รวมทั้งจากประสบการณ์ของผู้เขียนเองที่สอนนักศึกษาจีนมาอย่างต่อเนื่อง จึงขอเสนอแนวทาง 3 ประการในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้แก่นักศึกษาจีนโดยมุ่งหวังประสิทธิผลสูงสุด ได้แก่ การรู้จักผู้เรียน การสร้างแบบเรียน การจัดการเรียนการสอน และข้อควรปฏิบัติของผู้สอน 5 ประการที่จะทำให้การเรียนสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ ต้องมีความรู้ในการใช้ภาษาไทยอย่างแท้จริง มีจิตวิทยาในการสอนนักศึกษาต่างชาติ เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม สร้างบรรยากาศให้น่าเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามได้ ดังนี้

การรู้จักผู้เรียน

การรู้จักผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญประการแรกสุดที่ผู้สอนควรคำนึงถึงเพราะการรู้จักผู้เรียนจะเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียนและช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้สอนเตรียมบทเรียนได้อย่างเหมาะสม ผู้สอนควรสอบถาม ทำความรู้จักกับผู้เรียนในประเด็นต่อไปนี้

1. **วัดระดับความรู้ของผู้เรียน** เพราะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้สอนทราบพื้นฐานด้านภาษาไทยของผู้เรียนว่าอยู่ในระดับใด ผู้เรียนอาจมีความรู้ภาษาไทยบ้างเล็กน้อยหรืออาจไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ การทดสอบความรู้จะทำให้ผู้สอนแบ่งกลุ่มที่เรียนได้อย่างเหมาะสมเพราะหากจัดให้เรียนรวมกันทั้งหมดอาจก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น นักศึกษาที่มีพื้นฐานบ้างอาจเกิดความเบื่อหน่ายที่การเรียนเป็นไปอย่างล่าช้า นักศึกษาที่สื่อสารภาษาไทยไม่ได้อาจอึดอัดและไม่ต้องการเรียนเพราะบทเรียนยากเกินไป การทดสอบความรู้มีหลายวิธี ได้แก่ การทดสอบการสัมภาษณ์ อีกทั้งผลการทดสอบความรู้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างแบบเรียนให้มีความแตกต่างกันอันจะส่งผลให้การเรียนการสอนประสบผลสัมฤทธิ์เพิ่มมากขึ้น

2. **สอบถามความต้องการหรือเป้าหมายของผู้เรียน** เพื่อให้สร้างแบบเรียนได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและมีประโยชน์ในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่านักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยมีเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกภาษาไทยย่อมต้องการประกอบอาชีพอาจารย์ จำเป็นต้องเน้นการเรียนการสอนเรื่องคำศัพท์ หลักภาษา โครงสร้างและลักษณะประโยคเพื่อให้เข้าใจภาษาไทยอย่างแท้จริง นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกธุรกิจและการเงินย่อมต้องการประกอบอาชีพนักธุรกิจ จำเป็นต้องเน้นการเรียนการสอนเรื่องศัพท์สำนวนทางธุรกิจ การเขียนทางธุรกิจประเภทต่างๆ การอ่านบทความธุรกิจประเภทต่างๆ นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกการท่องเที่ยวย่อมต้องการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ จำเป็นต้องเน้นการเรียนการสอนเรื่องศัพท์สำนวนทางการท่องเที่ยวและการโรงแรม การพูดในโอกาสต่างๆ

3. **สังเกตความสนใจของผู้เรียน** จากการสังเกตของผู้เขียนพบว่านักศึกษาจีนมีความสนใจและตั้งใจเรียนสูงมาก มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาบทเรียนล่วงหน้า ค้นหาคำศัพท์ที่ไม่เข้าใจและสอบถามผู้สอนในสิ่งที่นักศึกษาต้องการทราบอาจเนื่องด้วยที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีการแข่งขันกันสูงมากทั้งด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ นักศึกษาจีนจึงตั้งใจเรียนมากเพื่อเก็บเกี่ยวความรู้ไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด การสังเกตความสนใจของผู้เรียนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้ผู้สอนค้นหากลวิธีในการจูงใจผู้เรียนได้ อาจจูงใจผู้เรียนด้วยการทำกิจกรรม การใช้สื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวเพื่อกระตุ้นความสนใจก่อนเข้าสู่บทเรียน

4. **กำหนดระยะเวลาในการสอน** นับเป็นปัจจัยที่กำหนดการสร้างแบบเรียน เนื้อหา กิจกรรม ระยะเวลาในการสอนมีทั้งหลักสูตรระยะสั้น เช่น 30 ชั่วโมง 45 ชั่วโมง และหลักสูตรระยะยาว เช่น 1-2 ปี ระยะเวลาเรียนที่สั้นอาจทำให้การเรียนการสอนมีข้อจำกัด เช่น การสอนอ่าน-เขียน ผู้เรียนอาจมีความเข้าใจเพียงระดับต้น กล่าวคือ เรียนรู้คำศัพท์ทั่วไป การใช้โครงสร้างประโยคง่ายๆ เข้าใจความแตกต่างของภาษาพูดและภาษาเขียนได้แต่อาจยังไม่สามารถเรียนรู้ถึงการอ่าน-เขียนระดับกลางที่ต้องเริ่มฝึกฝนการใช้คำเชื่อม คำยืม โครงสร้างประโยคที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ การเรียนการสอนในระยะยาวผู้เรียนจะเรียนเนื้อหาได้อย่างครอบคลุม มีโอกาสฝึกฝนกับเจ้าของภาษาได้มาก จนบางครั้งผู้เรียนอาจใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่วจนสามารถสลับภาษา[1] (Code Switching) เมื่อสนทนากับอาจารย์ชาวไทยและเพื่อนชาวจีนในขณะเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีทักษะทางภาษาในระดับดีจนสามารถใช้ทั้งสองภาษาสลับกันได้อย่างชำนาญหรืออาจปรากฏการปนภาษา[2] (Code Mixing) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีคลังคำศัพท์เพิ่มมากขึ้นจึงใช้คำศัพท์ภาษาไทยปนกับการพูดภาษาจีนได้ จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่าผู้เรียนที่เรียนในหลักสูตรระยะยาวจะมีผลทางการเรียนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550: 41) ที่กล่าวถึงประสบการณ์การสอนภาษาไทยหลักสูตรระยะสั้นให้นักศึกษาจีนที่มหาวิทยาลัยผิงตง ประเทศไต้หวันว่า “การเรียนภาษาไทยเพียงแค่ 4 เดือน จะทำให้เข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดีในระดับสื่อสารกับแรงงานไทยได้ย่อมเป็นไปได้ยากมาก”

การสร้างแบบเรียน

การสร้างแบบเรียนเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการทดสอบความรู้ของผู้เรียน การสร้างแบบเรียนจำเป็นต้องพิจารณาระยะเวลาในการเรียนประกอบด้วย หากเป็นหลักสูตรระยะสั้นควรย่น

[1] การสลับภาษา หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ผู้พูดสองภาษาหรือหลายภาษาพูดภาษาเหล่านั้นสลับกันไปมาในระดับประโยคหรือยาวกว่าประโยค (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2542: 96)

[2] การปนภาษา หมายถึง การใช้ภาษาหนึ่งในทุกระดับหรือทุกรูปแบบปนกับอีกภาษาหนึ่งของผู้พูด เช่น ใช้คำ วลี ลักษณะทางเสียง ประโยค (เรื่องเดียวกัน, 94)

ย่อเนื้อหาให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่จำกัด หลักสูตรระยะยาวสามารถสร้างแบบเรียนที่ลุ่มลึกเชื่อมโยงเรื่องราวทางสังคมวัฒนธรรมได้มาก ทั้งนี้ในการสร้างแบบเรียนทุกหลักสูตรจำเป็นต้องสร้างให้แบบเรียนมีเนื้อหาที่หลากหลายและสอดคล้องกับระดับของผู้เรียน แนวทางที่ควรนำไปใช้สร้างแบบเรียน มีดังนี้

1. **แบบเรียนควรมีการบูรณาการทักษะทั้ง 4** ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียนกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เพื่อเน้นให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ เช่น การพูดโดยใช้คำสุภาพ การเลือกใช้คำศัพท์เมื่อพูดคุยกับบุคคลระดับที่ต่างกัน มารยาทในการฟัง ถาม ตอบ การเขียนในโอกาสต่างๆ ฯลฯ การสร้างแบบเรียนที่บูรณาการทักษะทางการสื่อสารและวัฒนธรรมย่อมทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้ภาษาและวัฒนธรรมไปพร้อมกันและทำให้แบบเรียนมีความน่าสนใจกว่าการเรียนเพียงหลักภาษาเพียงเรื่องเดียว

2. **แบบเรียนควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนจดจำง่าย** ในแต่ละคาบของการเรียนไม่ควรสอนคำศัพท์ที่มากเกินความจำเป็น ใช้รูปประโยคสั้นๆที่มีความหมาย มุ่งสอนประโยคที่จำเป็นและสามารถนำไปสื่อสารทั้งในและนอกห้องเรียนได้ การจดจำเนื้อหาในแบบเรียนและนำไปสื่อสารจริงได้นั้นย่อมสร้างความมั่นใจและเชื่อมั่นในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

3. **แบบเรียนควรมีแบบฝึกหัด** เพื่อทดสอบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาในแบบเรียนมากน้อยเพียงใด การทำแบบฝึกหัดจะช่วยทบทวนเนื้อหาที่เรียนแต่ควรสร้างแบบฝึกหัดให้เหมาะสมกับระดับของผู้เรียนโดยศึกษาตัวอย่างหรือแนวทางจากแบบเรียนที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ ผู้สอนต้องศึกษาความแตกต่างของภาษาทั้งสองเพื่อวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างทางภาษาที่แตกต่างกันอันจะนำไปสู่การสร้างแบบเรียนที่ดีได้ ศรีวิไล พลมณี (2545: 73-76) แนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างแบบเรียนว่า “การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น หากได้ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาษาแม่กับภาษาเป้าหมาย (Contrastive Analysis) หรือ C.A. หรือศึกษาผลการทำ C.A. หรืองานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้วย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำแบบเรียนและแบบฝึกหัดล่วงหน้าให้ผู้เรียนได้ ”

นอกจากแนวทางที่ควรปฏิบัติตามกระบวนการทั้ง 3 ประการข้างต้นแล้ว สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ (2548: 227) ได้กล่าวถึงการสร้างแบบเรียนที่ดีไว้ว่า “แบบเรียนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีโอกาสฝึกฝน มีการออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนสนุกสนานไปกับการเรียนและเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ”

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่ดีจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น การจัดการเรียนที่เหมาะสมมีแนวทางและข้อควรปฏิบัติที่ผู้สอนควรตระหนักและให้ความสำคัญ ดังนี้

1. **การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน** ห้องเรียนที่ดีควรมีอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นต่อการเรียน เช่น หนังสือเรียน หนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไทย หนังสือเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของไทย แผนที่ประเทศไทย แผนผังแสดงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ วีดิทัศน์ต่างๆ ฯลฯ อุปกรณ์ต่างๆ ควรอยู่ในสภาพดีและพร้อมใช้งาน ห้องเรียนต้องสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีแสงสว่างอย่างเพียงพอ

2. **การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย** จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้มากกว่าการใช้เพียงหนังสือหรือตำราเท่านั้น สื่อการสอนอาจใช้สิ่งที่หาหรือทำขึ้นเองอย่างง่ายๆ เช่น บทความที่ตัดจากหนังสือพิมพ์หรือวารสาร บัตรคำที่เขียนขึ้นเพื่อใช้ฝึกออกเสียง รูปภาพเพื่อกระตุ้นความคิดและจินตนาการของผู้เรียน นอกจากนี้อาจใช้สื่อวีดิทัศน์และสื่อมัลติมีเดียอื่นๆ ประกอบด้วยเพื่อเร้าความสนใจและช่วยทำให้เข้าใจและจดจำบทเรียนได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น การฉายวีดิทัศน์เกี่ยวกับประเพณีสำคัญของจังหวัดต่างๆ การละเล่นต่างๆ ของไทย สถานที่สำคัญของประเทศไทย ฯลฯ การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายจะช่วยก่อให้เกิดความสนุกสนานและกระตุ้นความสนใจเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

3. **การจัดกิจกรรม** ถือเป็นกลวิธีอีกประเภทหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้มากยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมแบ่งได้ 2 ประเภท

3.1 **การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน** อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างบทบาทสมมติโดยมอบหมายให้ผู้เรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ เช่น กำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนไปซื้อของและโต้ตอบกันระหว่างผู้ซื้อผู้ขาย กำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนอยู่ที่สนามบินและโต้ตอบกันเรื่องการถามเที่ยวบินและการเดินทาง นอกจากนี้การฝึกระดมความคิดและฝึกสนทนากลุ่มย่อยนับเป็นกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจเพราะผู้เรียนทุกคนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรม อาจทำได้โดยกำหนดหัวข้อให้ผู้เรียนต้องระดมความคิดในกลุ่มย่อยและนำเสนอความคิดหน้าชั้นเรียน เช่น กำหนดหัวข้อให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของร้านค้า ให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดว่าจะขายอะไร เหตุใดจึงขายสินค้าดังกล่าว มีวิธีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ร้านค้าและสินค้าอย่างไรบ้าง รวมทั้งฝึกเขียนชื่อสินค้าในร้านเมื่อนำเสนองานหน้าชั้นเรียน การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจะช่วยทำให้เกิดความสนุกสนาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพูดคุยซักถามและเป็นการเสริมทักษะภาษาไทยโดยนำความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และบทสนทนาต่างๆ ที่เรียนมาใช้ประโยชน์ได้จริง

3.2 **การจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียน** อาจทำได้หลายวิธี เช่น การทัศนศึกษานอกสถานที่ นับเป็นการเรียนรู้ภาษา สังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการใช้ภาษากับบุคคลอื่น เช่น การสั่งอาหาร การถามทาง ฯลฯ ได้สังเกตวิถีชีวิตของบุคคลต่างๆ ในสถานที่จริง ผู้เรียนจะสนุกสนานกับการสังเกต พูดคุย เที่ยวชมสถานที่ต่างๆ อันจะช่วยทำให้ผู้เรียนเรียนรู้วัฒนธรรมไทยได้รวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากทัศนศึกษานอกสถานที่แล้วยังสามารถทำกิจกรรมนอกชั้นเรียนโดยฝึกทำอาหารไทย ขนมไทย เช่น ฝึกการทำส้มตำ ต้มยำกุ้ง ลูกชุบ เป็นต้น จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่านักศึกษาจีนชอบและให้ความสนใจกิจกรรมการทำอาหารไทยมาก กิจกรรมการทำอาหารของผู้เรียนจะได้ฝึกการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงโดยผู้เรียนต้องไปจ่ายตลาดสอบถามและต่อรองราคาโดยได้ฝึกการใช้คำศัพท์และประโยคอย่างง่ายๆ จากนั้นจำเป็นต้องร่วมมือกันทำอาหารส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคี มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันเพราะผู้เรียนต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนกว่าการทำอาหารจะแล้วเสร็จจึงได้รับประทานอาหารร่วมกัน

4. **กลวิธีการสอน** นับเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สิ่งสำคัญนอกเหนือจากการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน การใช้สื่อที่หลากหลาย การจัดกิจกรรม ผู้สอนควรปฏิบัติ ดังนี้

4.1 **การสอนสัทอักษร** จำเป็นอย่างยิ่งในการสอนภาษาไทยระดับต้นเพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะของหน่วยเสียงอันจะช่วยให้ผู้เรียนออกเสียงได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษามากที่สุดและออกเสียงได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ในช่วงแรกผู้เรียนอาจประสบปัญหาในการจดจำสัญลักษณ์ต่างๆ บ้างแต่เมื่อจดจำได้แล้วจะเป็นประโยชน์เมื่อผู้เรียนฝึกออกเสียงด้วยตนเองโดยไม่มีผู้บอกภาษาอยู่ด้วยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชนิกานต์ กู้เกียรติ (2550: 52) ที่กล่าวถึงปัญหาการสอนออกเสียงภาษาไทยไว้ว่า “การแก้ไขปัญหาด้านการออกเสียงของผู้เรียนควรจัดให้เรียนรายวิชาสัทอักษรไทยเพื่อให้เข้าใจลักษณะและหน้าที่ของหน่วยเสียงต่างๆ ในภาษาไทย ผู้สอนจะได้ช่วยแก้ไขการออกเสียงของผู้เรียนได้ถูกต้องมากขึ้นด้วย” ผู้ทรงคุณวุฒิคนอื่นๆ ต่างให้แนวทางการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น สายวรุณ น้อยนิมิตร (2550: 64) สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2550: 66) นิตยา กาญจนวรรณ (2550: 156) ที่มุ่งเน้นให้สอนด้วยสัทอักษรเพราะจะเป็นพื้นฐานของการออกเสียงได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

4.2 **การสอนอ่าน-เขียน** โดยทั่วไปแบ่งได้ 3 ระดับ ได้แก่ การสอนอ่าน- เขียนระดับต้น การสอนอ่าน- เขียนระดับกลางและการสอนอ่าน- เขียนระดับสูงซึ่งแต่ละระดับย่อมมีการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน แบบเรียนการสอนอ่าน- เขียนระดับต้นมักจะสอนคำศัพท์ที่ผู้เรียนควรรู้ทั่วๆ ไป ใช้ภาษาง่ายๆ ใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวันมากกว่าภาษาเขียน ความยาวของเนื้อหาในแต่ละบทไม่มากนัก เน้นการฝึกออกเสียงให้ถูกต้อง ฝึกเขียนบทสนทนาเบื้องต้น เขียนเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ส่วนการสอนอ่าน- เขียนระดับกลางจะสอนคำศัพท์ที่ยากมากขึ้น เพิ่มความยาวของเนื้อหามากขึ้น เริ่มสอนคำที่ซับซ้อนขึ้น เช่น คำซ้อน คำซ้ำ คำยืม ฯลฯ เรียนรู้ความแตกต่างของภาษาพูดและภาษาเขียน โครงสร้างประโยคเริ่มซับซ้อนโดยมีการใช้คำเชื่อมเพื่อขยายความ ฝึก

เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ส่วนการสอนอ่าน- เขียนระดับสูงจะเป็นการสอนที่ผสมผสานสิ่งที่เรียนรู้มาจากระดับต้นและกลางกับเนื้อหาด้านอื่นๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ฯลฯ อาจเริ่มฝึกอ่านบทความจากนิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ เริ่มฝึกเขียนจดหมายประเภทต่างๆ กรอกแบบฟอร์ม เขียนรายงาน ทั้งนี้การสอนอ่าน-เขียนทุกประเภทจำเป็นต้องมีแบบฝึกหัดเสมอเพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนและฝึกฝนทักษะการเรียนได้ด้วยตนเอง

4.3 **การสอนฟัง-พูด** สามารถแบ่งวิธีการสอนได้ 3 ลักษณะตามแนวทางการฝึกของสมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ (2548: 249-250) ที่อธิบายถึงการสอนฟัง-พูดที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

ก) **การสอนฟังแบบ Bottom-Up** เป็นการฟังรายละเอียดว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เช่น การฟังแล้วแยกความแตกต่างของเสียง ฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ ฟังรายงานอากาศ การฟังในระดับกลางอาจให้ผู้เรียนฟังคำและวงกลมคำที่ได้ยิน ฟังประกาศตามสถานที่ต่างๆ หากเป็นการฟังระดับสูงต้องให้ผู้เรียนบอกคำสำคัญของข้อความที่ได้ยิน ฟังและให้เดาความหมายรวมทั้งให้เติมคำในช่องว่าง

ข) **การสอนฟังแบบ Top-Down** เป็นการสอนให้เข้าใจความหมาย จุดประสงค์ สถานการณ์ เช่น บอกอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้ เล่าเรื่องเป็นภาษาไทยได้ วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ฟังได้ จับใจความสำคัญและสามารถพูดเล่าเรื่องได้

ค) **การสอนฟังและให้ทำแบบฝึกหัด Interactive Exercises** เป็นการฟังข้อความและพูดเติมข้อความที่ขาดหายไปได้ สรุปความคิดสำคัญและประเมินค่าได้ วิจารณ์ข้อดีข้อผิดพลาดของสิ่งที่ฟังได้ เมื่อฟังเรื่องแล้วสามารถเติมข้อมูลหรือเรื่องราวต่อไปได้

ข้อควรปฏิบัติของผู้สอน

ผู้สอนต้องพึงระลึกอยู่เสมอว่าการสอนนักศึกษาต่างชาติแตกต่างจากนักศึกษาไทยที่จำเป็นต้องเตรียมตัวและเตรียมแบบเรียนให้เป็นระบบ เข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรม มีความรู้ทั้งภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ผู้สอนที่ดีควรปฏิบัติดังนี้

1. **มีความรู้ในการใช้ภาษาไทยอย่างแท้จริง** เพราะผู้สอนจะสามารถตอบคำถามในเรื่องต่างๆ ได้อย่างลุ่มลึก นอกจากนี้หากผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารภาษาอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ย่อมเป็นประโยชน์ในการอธิบายความเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนได้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือผู้สอนควรมีความรู้ทางภาษาศาสตร์เพราะเป็นลักษณะสากลที่จะอธิบายความเหมือนหรือความแตกต่างของภาษาได้ทั้งโครงสร้างทางเสียงและโครงสร้างทางไวยากรณ์ รวมทั้งผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นในการศึกษางานวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ลักษณะโครงสร้างของภาษาที่ตนเองสอนและวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างจากภาษาไทยเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น การออกเสียง การ

เรียงโครงสร้างประโยคอีกทั้งจะได้ทราบปัญหาล่วงหน้าเพื่อช่วยในการสร้างแบบเรียนที่มีความสมบูรณ์ได้

2. **มีจิตวิทยาและเข้าใจกระบวนการสอนภาษาให้นักศึกษาต่างชาติ** ควรกระตุ้นผู้เรียนด้วยเทคนิคหรือกลวิธีที่น่าสนใจและหลากหลาย ควรชมผู้เรียนอย่างจริงใจเมื่อผู้เรียนปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ควรหาวิธีการพูดที่มีวาทศิลป์ในการชี้แจงข้อบกพร่องจากการตรวจงานของผู้เรียน หากเนื้อหาในบทเรียนยากเกินไปอาจหาวิธีการผ่อนคลายให้ผู้เรียนโดยพูดคุยเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงโยงกลับเข้าสู่บทเรียน สังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน หากเบื่อหน่ายบทเรียนอาจสอดแทรกกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและต้องให้กำลังใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

3. **สอดแทรกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีปฏิบัติและความเชื่อของคนในสังคม** เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมอันจะช่วยลดอคติ ความแปลกแยกที่เกิดจากความไม่เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมลงได้และจะช่วยก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

4. **สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน** โดยแสดงความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสเพื่อทำให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น กล้าที่จะซักถามปัญหาและแสดงความคิดเห็น การสอนควรเป็นไปอย่างสนุกสนาน สอดแทรกกิจกรรมที่ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมได้ ผู้สอนควรบูรณาการทักษะทั้ง 4 ได้อย่างเหมาะสมและไม่เครียด เช่น บูรณาการทักษะการฟัง-พูดไว้ด้วยกัน และบูรณาการทักษะการอ่าน-เขียนไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อการเรียนที่เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ดังที่สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ (2548: 221) กล่าวไว้ว่า “หลักการพื้นฐานของการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติปัจจุบันวางอยู่บนแนวคิดว่าด้วยการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการสื่อสารของผู้เรียน”

5. **เปิดโอกาสให้ซักถามในประเด็นที่สงสัยได้ตลอดเวลา** ผู้สอนควรให้เวลานอกห้องเรียนแก่ผู้เรียนเพื่อปรึกษาปัญหาด้านการเรียนได้ด้วยรวมถึงต้องมอบหมายแบบฝึกหัดเพื่อทบทวนและเป็นการฝึกฝนทักษะการเรียนในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

บทสรุป

การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 3 ประการ ได้แก่ การรู้จักผู้เรียนโดยทดสอบความรู้ของผู้เรียน สอบถามความต้องการหรือเป้าหมายของผู้เรียน สังเกตความสนใจของผู้เรียนและกำหนดระยะเวลาในการเรียนการสอนเพื่อนำไปสร้างแบบเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แบบเรียนที่ดีต้องบูรณาการทักษะทั้ง 4 กับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ให้มากที่สุด มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาให้ผู้เรียนจำง่ายและมีแบบฝึกหัดเพื่อช่วยในการทบทวนเนื้อหาที่เรียนทุกครั้ง นอกจากนี้ผู้สอนควรตระหนักว่าการ

จัดการเรียนการสอนที่ดีย่อมส่งผลและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนได้ ผู้สอนจึงควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีอุปกรณ์พร้อม เพียงพอต่อการเรียน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย จัดกิจกรรมเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนและควรมีกลวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการสอนสัทอักษร การสอนอ่าน-เขียน การสอนฟัง-พูด ส่วนข้อควรปฏิบัติของผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ในการใช้ภาษาไทยอย่างถ่องแท้ รู้จักใช้จิตวิทยาในการสอน สามารถสอดแทรกวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ไปพร้อมกับเนื้อหาที่สอนได้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งภาษา วัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติของคนในสังคมได้อย่างบูรณาการ รวมถึงต้องสร้างบรรยากาศให้น่าเรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียน รวมถึงให้โอกาสผู้เรียนได้ซักถามพร้อมกับมอบหมายแบบฝึกหัดอย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการใช้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การอ้างอิง

ชนิกานต์ กู้เกียรติ. 2550. “การเรียนการสอนภาษาไทยให้กับนิสิตชาวต่างประเทศในมหาวิทยาลัยบูรพา”. **สัมมนาวิชาการการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**: 51-53.

นิตยา กาญจนะวรรณ. 2550. **สอนไทยให้ต่างชาติจากอเมริกาถึงญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2550. “ประสบการณ์สอนภาษาไทยสำหรับนิสิตต่างประเทศ”. **สัมมนาวิชาการการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**: 41-45.

ศรีวิไล พลมณี. 2545. **พื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. 2548. “การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ”. **วรรณวิทัศน์:** 215-261.

สายวรุณ น้อยนิมิตร. 2550. “ประสบการณ์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ”. **สัมมนาวิชาการการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**: 64.

สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์. 2550. “สภาพการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย”. **สัมมนาวิชาการการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**: 65-68

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2542. **ภาษาในสังคมไทย**. กรุงเทพ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.